

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EŞ SEÇME KRİTERLERİ

İbrahim Yıldırım*

ÖZET

E seçiminde cinsiyet farklılıkları, önemli bir tartışma konusu olmaktadır. Bu farklılıklara hem Evrim Kuramı hem de Sosyal Rol Kuramı açısından açıklama getirilmektedir. Bu konuda yapılmış çalışmaların hemen hepsi Batı kültüründe yapılmıştır. Bu nedenle, Türkiye’de yapılmış olan bu çalışmada, E seçiminde cinsiyet farklılıklarına bu kuramlar çerçevesinde açıklama getirmeyi amaçlanmaktadır. Araştırmaya 1126 öğrenci katılmış olup bunların 732’si (% 65) kız, 394’ü (% 35) erkek öğrencidir. Öğrencilerin yaş ortalaması 21,8 olup tümü bekar ve evlenmeyi düşünmektedir. Öğrencilerden açık uçlu bir form üzerinde potansiyel bir eş te bulunmasını en çok arzu ettikleri ve bulunmasını hiç arzu etmedikleri özellikleri yazmaları istenmiştir. Daha sonra yapılan temel bileşenler analizi sonucunda belirlenen 50 arzu edilen ve 50 arzu edilmeyen (toplam 100) özellik önem derecesine göre puanlamaları istenmiştir. Sonuçlara bakıldığında her iki cinsin de potansiyel bir eş te aradıkları özelliklerin önem sırasının neredeyse aynı olduğu; ancak, erkeklere kıyasla kızların, özelliklerin çoğuna daha fazla önem verdikleri gözlenmiştir. Ayrıca, hem Evrim Kuramı, hem de Sosyal Rol Kuramı’nı destekleyici kanıtlar elde edilmesine karşın; Türkiye’de, sonuçların çoğuna, E seçiminde Sosyal Rol Kuramı’nı destekleyen yönüdür. Sonuç olarak; hem karmaşık E seçme sürecini anlamak, hem de bu alanda kuramsal ilerleme sağlamak için, cinsiyetin yanı sıra, E seçimini etkileyebilecek diğer ünlü sosyo-demografik diğer faktörlerin de incelenmesi gerekli görünmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: E seçme, üniversite öğrencileri, cinsiyet, Türk kültürü.

ABSTRACT

This study aimed at contributing to the literature by testing these two prominent approaches in Turkish culture which is considered as a bridge between the East and West. A total of 1126 students participated. Of those, 732 were females (65 %) and 394 were males (35 %). Their ages ranged from 21 to 28, with a mean age of 21.8. All of them were single (unmarried). All participants indicated that they intended to get married. Through principle component analysis with these responses, a list of 50 desirable and 50 undesirable attributes was created. The results showed that males and females had considerable similarities in their ranking of these qualities. However, compared to males, females scored higher on the great majority of the items. Although the results support both the evolutionary and social role theories, they do more so with respect to the latter. In short, it appears that gender is but just one actor influencing partner selection. Future research should consider incorporating a host of other factors in investigating the complex issue of partner selection.

KEY WORDS: Partner selection, college students, gender, Turkish culture.

insanlarda E seçimi, bireyin toplumdaki yeri, yaş antisını ve geleceğini etkileyen önemli ve karma-

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana Bilim Dalı.
e-mail: iyil@hacettepe.edu.tr

ık bir süreçtir. E seçme kararıyla birlikte birey, bundan sonraki yaşamını nasıl ve kiminle sürdüreceğine, kimden çocuk sahibi olacağına, çocuğunu kimle birlikte yetiştireceğine de karar vermektedir.

“E seçme” kavramı insanlar, hayvanlar için ve oyunda e seçme olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada “e seçme” kavramı bireyin evleneceği kişiye seçmesi anlamında kullanılmaktadır. Kadın veya erkek e seçme sürecinde farklı psikolojik ve fiziksel özelliklerden etkilenmektedirler. Öncelikle e seçiminde her iki cinsin de çekiciliği önemsedikleri vurgulanmaktadır. Emler birbirlerini neden çekici bulmaktadırlar? Brehm (1992) çekiciliğin ilgi, destek, para, statü gibi maddi ve manevi kazanımlarla ilgili olduğunu belirtmektedir. Güzellik veya yakınlık, birbirlerine fiziksel olarak yakınlık, birbirlerine benzer veya zıt özelliklere sahip olmak, bireyin ulaşılması güç birisi olması çekiciliğin temelini oluşturmaktadır.

Warren (1999), potansiyel e te bulunması en çok arzu edilen 25, bulunması arzu edilmeyen en önemli 25 niteliği sıralayarak; bireylerin kendilerine benzer özelliklere sahip kimseleri e olarak tercih ettiklerini belirtmektedir. Lauer ve Lauer (1997) da e seçme sürecinde yaş, etnik köken, ırk, din, eitim düzeyi, ilişki, çekicilik, aile gelenekleri gibi faktörlerin önemli olduğunu belirterek, iyi bir evlilikte emler arasında benzerliklerin bulunması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Warren'e (1999) göre, bireyin kendine en uygun e seçebilmesi için öncelikle kendini yeterince tanıması, yaşamdan ne beklediğini, nasıl bir yaşam kurmak istediğini, kendisinin üstün ve zayıf yönlerinin neler olduğunu, kendisini mutlu eden şeylerin neler olduğunu v.b. bilmesi gereklidir. Bu nedenle birey kendini yeterince tanımadan erken yaşlarda evlenirse emler arasında çatışmalar ortaya çıkmakta ve bu çatışmalara bağlı olarak da boşanma oranları artmaktadır. Buss, Shackelford, Kirkpatrick ve Larsen (2001) ise e seçme sürecinde her iki cinsiyetin de çekiciliği, eko-

nomik olanaklara ve emler arasındaki sevgiye verdikleri önemin giderek arttığını, buna karşın, iyi yemek yapma ve ev işlerine verilen önemin azaldığını ifade etmektedirler.

Darwin'in (1871) e seçimi ile ilgili önerdiği teorilerinden bu yana e seçimi olgusunu açıklamak için çeşitli teoriler önerilmiştir, insanların e seçerken kullandıkları kriterler ve cinsiyetlere göre e seçme araştırmalara konu olmuştur (Buss ve Barnes, 1986; Buss, Abbott, Angleitner, Asherian, Biaggio, Blanco-Villasenor ve ark., 1990; Doosje, Rojahn ve Fischer, 1999; Todosijevic, Ljubinkovic ve Arancic, 2003). Özellikle son 25 yıldan bu yana bu konuda araştırmalar yoğunlaşmıştır. Yapılan araştırmaların sonuçları Batı toplumlarında hem erkeklerin hem kadınların seçtikleri e te benzer özellikler aradıklarını göstermektedir (Buss ve ark., 1990). Aynı zamanda bu araştırmalar, e seçmede kadınlarla erkeklerin tercihlerinin iki özellik (fiziksel çekicilik ve sosyo-ekonomik durum) temelinde değerlendirildiğini de ortaya koymaktadır. E seçme ile ilgili literatür incelendiğinde, kadınların potansiyel emlerinin ekonomik ve sosyal kaynaklardan yararlanma gücüne, erkeklerin ise kadınların fiziksel çekiciliğine göre daha fazla önem verdikleri (Buss, 1989; Townsend ve Levy, 1990; Buss ve Schmitt, 1993; Buss, 1998; Todosijevic, Ljubinkovic ve Arancic, 2003;) anlaşılmaktadır. Ancak, kadınlar ile erkeklerin her ikisi de zenginlik ve fiziksel çekiciliğe önem vermelerine karşın her cinsin bu kavramlara yükledikleri önem farklılık göstermektedir (Buss, 1987). Farklı kültürlerde yapılan araştırmalarda da e seçme kriterlerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği görülmüştür (Buss, 1989, 1994). Türk kültüründe de, az da olsa, cinsiyete göre e seçme tercihlerini inceleyen araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, Bacanlı (2002, s: 174-203) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre erkek öğrencilerin kızlara kıyasla “iyi yemek yapmak, bekaret, yuva ve çocuk arzusu, görünüş güzelliği, dini inanç benzerliği”; kızların ise erkeklerle

kiyasla “sosyal olmak, benzer e itim geçmi ine sahip olmak, güvenilir bir ki ili e sahip olmak, iyi sosyal statü ve veya mevkii bulunmak, ö renim düzeyi ve zeka düzeyi yüksek olmak” özelliklerini daha fazla önemsedikleri ortaya çıkmı tır. Özgüven (1994, s: 203-213) tarafından Ankara’da bulunan üniversite ö rencileri üzerinde yapılan bir ara tırmanın sonuçlarına göre ise, kız ve erkek ö rencilerin e seçme tercihlerinde bir paralellik görülmü tür. Ayrıca, Doosje, Rojahn ve Fischer (1999) cinsiyet de i keninin yanı sıra e itim düzeyi, ya , politik e ilim de i kenlerine göre de e seçme kriterlerinin de i ti ini göstermi lerdir. Süregelelen asıl tartı ma konusu, e seçiminde cinsler arası farklılıkların nasıl açıklanaca ıdır (Doosje, Rojahn ve Fischer, 1999; Todosijevic, Ljubinkovic ve Arancic, 2003). Bu tartı maya iki kuram çerçevesinde açıklama getirilmektedir: (1) Evrim Kuramı, (2) Sosyal Rol Kuramı.

Evrım Kuramı: Evrim Kuramı, Darwin’in genel anlamdaki türlerin evrimi kuramından yola çıkarak cinslerin e seçmesini açıklamaktadır. Darwin (1859) türlerin evrimi konusunda bazı temel ilkeler ortaya koymu tur. Darwin, dı çevrede meydana gelen de i ikliklere uyum sa layabilen (do al seçim) türlerin hayatta kalmaya aday oldu unu savunmu tur. Daha sonra Darwin (1871) “cinsel seçim” kavramını ortaya atmı tır. Genel evrim kuramından yola çıkarak psikologlar insanlarda e seçimi konusunda bir evrimsel yakla ım geli tirmeye ba lamı lardır (Buss ve Barnes, 1986; Kenrick ve Trost, 1993). Evrimsel yakla ıma göre, e seçimi insanın üretkenlik (cinsel) kapasitesi üzerine kurulmu tur. E in ya ı, sa lık durumu, fiziksel özellikleri üretkenli in önemli göstergeleridir. Bu göstergeler kadınlar ve erkekler için farklıdır. Kadınların üretkenlik de eri ve verimlili i, erkeklere oranla ya , sa lık ve fiziksel özelliklerle daha fazla ili kilidir. Ya ve sa lık durumunu do rudan de erlendirmek zordur. Bu nedenle erkekler, ya ve sa lık durumunun ipuçlarını yakalamak istemektedirler. Dı görünü , sa lıklılı a

ili kin en güçlü ipuçlarını vermektedir. Bu ipuçları arasında pürüzsüz ve kusursuz bir cilt, parlak saç, beyaz di ler, berrak gözler ve dolgun dudaklar, canlı yürüyü , diri vücut sayılabilir (Symons, 1979; Buss, 1987, s: 341). Bu nedenle, e tercihlerini kadınların dı görünü güzelli ine dayanarak yapan erkekler do al seçme (natural selection) sürecinde kazançlı çıkmı lardır. Bunun aksine erkeklerin üreme kapasiteleri ya la de il, yavrusuna bırakabilece i sosyal ve ekonomik avantajlarla yakından ilgilidir. Bundan dolayı geçmi teki do al seçim, e seçme tercihlerini fiziksel özelliklere de il, daha çok para kazanma kapasitesi yüksek olan erkeklerden yana kullanan kadınlardan yana olmu tur. Bu nedenlerle, Buss (1987, 1994), evrimsel yakla ıma uygun olarak, cinslerin e seçerken farklı kriterler kullandıklarını öne sürmü tür.

Sosyal Rol Kuramı: E seçiminde cinsler arası farklılıkları açıklayan ikinci bakı açısı, Sosyal Rol Kuramı’dır (Eagly, 1987; Jackson, 1992; Eagly ve Wood, 1999; Doosje, Rojahn ve Fischer, 1999). Bu kuram açısından kadın ve erke in geleneksel olarak üstlendi i toplumsal roller farklıdır. E seçiminde toplumda cinsiyete dayalı i bölümü, toplumda kadın ve erke in rolleri, kadın ve erkekten beklentiler, çocukluktan itibaren nasıl e itildikleri, sınıf ve cinsler arası e itisizlikler, ataerkil ideoloji, sosyalle me süreci belirleyici bir rol oynamaktadır. Her iki cins de toplumsal cinsiyet rolleriyle tutarlı ekilde sosyalle tirilmektedir. Sosyalle tirme sonucunda fiziksel çekicilik ve aile terbiyesi kadınlarla özde le tirilen; kazanç kapasitesi, fiziksel güç, statü ve öz güven ise geleneksel olarak erkeklerle özde le tirilen unsurlardır. Bir yandan erkeklerin kazanç kapasitesine, di er yandan kadınların fiziksel çekicili ine verilen sosyal de er, toplumsal rollerin yapısal olarak üremesi amacına hizmet etmektedir. Özellikle, erkeklerden iyi bir **aile reisi** olmalarını beklemek, onları toplumsal alanda yarı maya ve ba armaya te vik eder. Öte yandan kadınların fiziksel açıdan **çekici ve terbiyeli** olması beklenir. Bu nedenle, erkek, potansiyel

e inde fiziksel çekicilik ve aile terbiyesi ararken; kadın, potansiyel e inde yüksek kazanç kapasitesi, fiziksel güç ve öz güven arayacaktır. Toplumsal roller göz önüne alındı nda, toplum ne kadar demokratik olursa, kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal ve ekonomik e itlik artarsa, cinsler e seçimi tercihlerinde birbirine daha çok benzer hale gelebilir, e seçiminde geleneksel özelliklerin aranmasının önemi de o kadar azalır.

İki Kuram Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Evrimsel bakı açısına göre, e seçmede üretken ba arının i aretleri önemlidir; sosyal rol kuramı ise, e seçmede kadın ve erkeklerin sosyal rollerindeki farklılıkların önemini vurgular. Bununla birlikte, her iki kuram da, kadınların yüksek kazanç kapasitesine, erkeklerin fiziksel çekicili e önem verdi ini savunur. Evrimsel bakı açısına göre, bu farklı tercihleri belirleyen en önemli faktör cinsiyettir; buna kar n, sosyal rol kuramına göre tercihlerdeki bu cinsiyet farklılıkları kadın ve erke in toplumsal rollerinden kaynaklanır.

Çalışmanın Önemi ve Amacı

Türkiye, 75 milyon nüfusu ile slam ülkeleri içerisinde, laik, demokratik tek ülkedir. 1923'de Cumhuriyete geçmi , demokrasiyi benimsemi tir. O tarihten bu yana Do u ile Batı arasında bir köprü olmu , Batı de erlerini benimsemi , hala da Batılıla ma çabalarını sürdürmektedir. Avrupa Birli i'ne aday tek slam ülkesidir. Bununla birlikte, ekonomik, sosyal, kültürel anlamda beklenen geli meyi gösterememi tir. Basında yer alan bazı haberlere göre, Türkiye'nin kırsal kesimlerinde hala birçok genç, anne babasının istedi i biriyle ya da "görücü usulü" ile evlendirilmektedir. Türkiye'de evli bireylerden kendi kararıyla e ini seçip evlenenlerin oranı % 40 kadardır (Yıldırım, 1992). Evlenecek kızın bakire olması beklenmektedir. Bazı yörelerde, evlilik öncesi bir erkekle cinsel ili kiye girdi i belirlenen kız, "töre cinayetleri" adıyla bilinen biçimde ailesi tarafından ölümle cezalandırılmaktadır.

Bununla birlikte, Türkiye'de 90 kadar üniversite bulunmakta ve onlarca yeni üniversitenin açılması planlanmaktadır. Toplam nüfusun % 9 kadarı üniversite mezunudur. Türkiye'de üniversiteler aracılı ıyla yeti - mi güçlü bir aydın kitlesi de bulunmaktadır. Üniversitede okuyan ö renciler her yönüyle topluma, özellikle de üniversitede okumayan akranlarına örnek olu turabilirler. Böyle olunca üniversite ö rencilerinin e seçme kriterlerinin cinsiyete göre nasıl de i ti inin bilinmesi hem e seçme a amasında bulunan gençler ve aileleri için, hem de e seçme ile ilgilenen uzmanlar için önemli olmaktadır. Ayrıca Türkiye'de e seçme kriterleri konusunda çok az çalı ma bulunmaktadır (Bacanlı, 2002; Özgüven, 1994).

Bu nedenle, bu çalı manın birinci amacı, Türk kültüründe cinsiyete göre e seçme kriterlerinin nasıl de i ti ini ortaya koymaktır. İkinci amaç, Türkiye'de e seçme sürecinde Evrim Kuramı ile Sosyal Rol Kuramı'ndan hangisinin daha geçerli oldu unu sınamaktır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Bu çalı maya, Hacettepe Üniversitesi'nde 2003-2004 ö retim yılı güz döneminde sa lık bilimleri, fen bilimleri ve sosyal bilimlerin son sınıflarında okuyan ö renciler katılmışlardır. Son sınıf ö rencilerinin seçilmi olmasının nedeni, Türk kültüründe bunların e seçme a amasında olmalarıdır. Çalı maya toplam 1126 ö renci katılmış olup 732'si (% 65) kız, 394'ü (% 35) erkek ö rencidir. Ö rencilerin ya ları 21 ile 28 arasında de i irken ya ortalaması 21,8 olup tümü bekar ve evlenmeyi dü ünlemektedir. Ya amında evlili i dü ünmedi ini belirten ö renciler çalı maya alınmamış tır.

Araçlar ve İşlem

Öncelikle, potansiyel bir e te bulunması arzu edilen ve arzu edilmeyen önemli özellikleri belirleyebilmek amacıyla üniversite son sınıfta okuyan 168

ki ilik bir gruba açık uçlu iki soru yöneltilmiştir: “(1) Evleneceğiniz ki i de bulunmasını arzu ettiğiniz olumlu özellikler nelerdir? (2) Evleneceğiniz ki i de bulunmasını arzu etmediğiniz olumsuz özellikler nelerdir? Maddeler halinde sıralayınız.” Elde edilen yanıtlar incelenerek en yüksek frekans alan 56 tane olumlu, 61 tane olumsuz özellik olmak üzere toplam 117 özellik içeren bir liste elde edilmiştir. Olumlu özellikler 10’lu Likert tipi (1= Hiç arzu etmem, 10 = Çok arzu ederim); olumsuz özellikler 9’lu Likert tipi (1= Olabilir, 9 = Kesinlikle kabul etmem) hazırlanarak 117 maddelik liste 268 ki ilik bir gruba uygulanmıştır. Elde edilen veriler üzerinde temel bileşenler analizi (Principle Component Analysis) yapılmıştır; faktör yükü ,35’in üzerinde olan maddeler seçilmiştir. Böylece 50 tane arzu edilen (Alpha = .92) ve 50 tane arzu edilmeyen (Alpha = .96) olmak üzere toplam 100 özellik belirlenmiştir. Katılımcıların potansiyel bir e te bulunan 100 özelliğin her birisini arzu edilebilirliğini / arzu edilmezliğini, yukarıda belirtilen 9-10 puanlık Likert tipi ölçek üzerinde i aretlemleridir. Ayrıca, anketle katılımcılara sosyodemografik konularıyla ilgili sorular da yöneltilmiştir. Veri toplama uygulamaları ders saatlerinde sınıf ortamında yapılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayara giril-

mi ve daha sonra öğrencilerin potansiyel e lerinde olmasını arzu ettikleri/etmedikleri özellikler puan ortalamalarına göre sıralanmıştır. Kız ve erkek gruplarının her bir özellikten elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farklar t testi ile kontrol edilerek sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur.

BULGULAR

Katılımcıların potansiyel e lerinde bulunmasını arzu ettikleri ve arzu etmedikleri özelliklerin önem derecesi Tablo-1 ve Tablo-2’de gösterilmektedir. Katılımcıların tamamından alınan sonuçlara bakarak en çok arzu edilen 20 özellik arasında e in **güvenilir, dürüst, kişilikli, sadakatli, sözünü tutan, sevgi potansiyeli yüksek, anlayışlı, saygılı, güçlü karakterli, değer bilen, destekleyici, duygusal yönden sağlıklı, cinsel uyumlu, temiz, paylaşımcı, kültürlü, açık görüşlü, iletişim becerisine sahip, hoşsohbet ve özverili olması** sıralanırken, görece daha az önem verilen özelliklerden bazıları **eşin tutumlu olması, ortak ilgi, fiziksel yönden güçlü olmak, benzer politik görüş, benzer yaş, zenginlik, aynı din veya aynı etnik köken, dindar olmak, bakirelik** olarak sıralanmaktadır.

Tablo 1: Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşite Olmasını Arzu ettikleri Özelliklere İlişkin t Testi Sonuçları

Önem sırası	Olumlu Özellikler	Cinsiyet	n	x	s	t	df	Sig.(2-Tailed)
1	Güvenilir	Kız	730	9,8699	,53497	4,326	1122	,000
		Erkek	394	9,6777	,95452			
2	Dürüst	Kız	732	9,7514	,78351	3,704	1124	,000
		Erkek	394	9,5381	1,13461			
3	Ki ilikli	Kız	731	9,7456	,64391	7,228	1123	,000
		Erkek	394	9,3579	1,15530			
4	Sadakatli	Kız	732	9,6954	,84590	3,856	1124	,000
		Erkek	394	9,4492	1,28555			
5	Sözünü Tutan	Kız	732	9,7008	,68747	5,332	1124	,000
		Erkek	394	9,4086	1,14941			
6	Sevgi Potansiyeli	Kız	731	9,6648	,79630	5,074	1123	,000
		Erkek	394	9,3782	1,07558			
7	Anlayışlı	Kız	731	9,6854	,63422	6,988	1123	,000
		Erkek	394	9,3325	1,05744			
8	Saygılı	Kız	732	9,6667	,75498	6,803	1124	,000
		Erkek	394	9,2437	1,33137			

9	Güçlü Karakter	Kız	725	9,6455	,74134	9,752	1117	,000
		Erkek	394	9,0584	1,27179			
10	De er Bilir	Kız	732	9,6270	,85884	8,762	1124	,000
		Erkek	394	9,0711	1,25604			
11	Destekleyici	Kız	732	9,5574	1,05303	6,619	1124	,000
		Erkek	394	9,0584	1,44945			
12	Duygusal Sa lık	Kız	730	9,4082	1,18307	,372	1122	,710
		Erkek	394	9,3249	5,83366			
13	Cinsel Uyumlu	Kız	732	9,3811	1,17931	3,093	1123	,002
		Erkek	393	9,1374	1,39841			
14	Temiz	Kız	730	9,2904	1,30233	,329	1120	,742
		Erkek	392	9,2628	1,41053			
15	Payla ımcı	Kız	732	9,3893	,96734	6,227	1124	,000
		Erkek	394	8,9543	1,35464			
16	Kültürlü	Kız	732	9,3511	1,07118	4,664	1124	,000
		Erkek	394	9,0051	1,37775			
17	Açık Görü lü	Kız	732	9,3128	1,30733	3,614	1122	,000
		Erkek	392	8,9847	1,68634			
18	leti im Becerisi	Kız	732	9,2814	1,05397	6,031	1124	,000
		Erkek	394	8,8325	1,41146			
19	Ho sohbet	Kız	732	9,1270	1,14669	3,476	1122	,001
		Erkek	392	8,8597	1,36945			
20	Özverili	Kız	732	9,0956	1,12386	4,386	1123	,000
		Erkek	393	8,7532	1,45253			
21	Uzla macı	Kız	731	9,1259	1,13622	5,081	1122	,000
		Erkek	393	8,6972	1,67436			
22	Sabırlı	Kız	732	9,0861	1,18447	4,281	1124	,000
		Erkek	394	8,7335	1,53585			
23	Öngörülü	Kız	730	9,1123	1,33682	6,151	1122	,000
		Erkek	394	8,5431	1,71490			
24	Zeki	Kız	732	9,0997	1,21759	7,610	1124	,000
		Erkek	394	8,3680	2,00358			
25	Ekono. Ba ımsızlık	Kız	728	9,4849	1,11747	18,617	1120	,000
		Erkek	394	7,4416	2,54284			
26	Nazik	Kız	729	8,8820	1,34749	3,809	1119	,000
		Erkek	392	8,5179	1,81347			
27	Cömert	Kız	726	8,8981	1,29745	6,473	1118	,000
		Erkek	394	8,3071	1,71792			
28	Enerji Dolu	Kız	728	8,7761	1,38498	4,915	1118	,000
		Erkek	392	8,3138	1,69730			
29	Çocuk E itim.Bilen	Kız	729	8,6351	1,81755	,837	1121	,403
		Erkek	394	8,5381	1,91945			
30	Ortak De erler	Kız	729	8,5789	1,53428	3,063	1121	,002
		Erkek	394	8,2513	1,99626			
31	Fiziksel Çekicilik	Kız	730	8,4438	1,85858	-,343	1121	,732
		Erkek	393	8,4835	1,82398			
32	Ev lerini Bilen	Kız	731	8,5308	1,62348	2,255	1123	,024
		Erkek	394	8,2817	2,00745			
33	Benzer E itim Düz.	Kız	727	8,7304	1,67676	6,750	1119	,000
		Erkek	394	7,8959	2,43424			
34	Esprili	Kız	729	8,5295	1,56438	3,924	1121	,000
		Erkek	394	8,1294	1,74624			
35	Cesur	Kız	732	8,5574	1,51264	9,005	1124	,000
		Erkek	394	7,5787	2,09693			
36	Heteroseksüel	Kız	696	8,2830	3,35721	1,546	1076	,122
		Erkek	382	7,9503	3,42066			
37	Düzenli	Kız	731	8,0055	1,95146	-3,346	1121	,001
		Erkek	392	8,4107	1,90361			
38	Romantik	Kız	728	8,2665	1,87443	3,676	1120	,000

E Seçme

		Erkek	394	7,7868	2,42972			
39	Becerikli	Kız	730	7,9096	1,75683	-,676	1122	,499
		Erkek	394	7,9873	1,98143			
40	Çocuk Yapma Yet.	Kız	724	8,1160	2,49155	3,281	1116	,001
		Erkek	394	7,5888	2,69926			
41	Tutumlu	Kız	731	7,8112	1,87337	-2,762	1123	,006
		Erkek	394	8,1371	1,91326			
42	Ortak İgi	Kız	729	7,9465	1,79625	3,592	1121	,000
		Erkek	394	7,5051	2,24486			
43	Fiziksel Güçlü	Kız	731	8,4419	1,58083	16,839	1122	,000
		Erkek	393	6,3740	2,52539			
44	Benzer Politik	Kız	729	7,1015	2,42539	7,722	1120	,000
		Erkek	393	5,8244	3,00462			
45	Benzer Ya	Kız	728	6,0179	2,65296	,588	1119	,557
		Erkek	393	5,9186	2,77994			
46	Zengin	Kız	732	6,4563	2,48431	8,319	1124	,000
		Erkek	394	5,0533	3,05833			
47	Aynı Dinden	Kız	731	6,2476	3,49681	5,730	1123	,000
		Erkek	394	4,9772	3,64059			
48	Aynı Etnik	Kız	716	5,4804	3,31530	6,243	1108	,000
		Erkek	394	4,1802	3,32857			
49	Dindar	Kız	731	5,1081	3,17535	1,951	1121	,051
		Erkek	392	4,7143	3,31161			
50	Bakire	Kız	712	4,0140	3,44902	-11,161	1104	,000
		Erkek	394	6,4873	3,66971			

Bu özelliklerin önem sıralaması konusunda her iki cins de genel olarak birbirine oldukça yakın cevaplar vermişlerdir. Bununla birlikte, çoğu özellikler bakımından kızların puan ortalamalarının erkeklerinkinden manidar olarak yüksek olduğu gözlemlenmiştir. En önemli 20 arzu edilen özellikten iki özellik (**duygusal yönden sağlıklı, temiz**) hariç, **güvenilir, dürüst, kişilikli, sadakatli, sözünü tutan, sevgi potansiyeli yüksek, anlayışlı, saygılı, güçlü karakterli, değer bilen, destekleyici, cinsel uyumlu, paylaşımcı, kültürlü, açık görüşlü, iletişim becerisine sahip, hoşsohbet ve özverili olma** özelliklerine ilişkin kızların puan ortalaması erkeklerinkinden manidar olarak ($p < .001$) yüksek bulunmuştur. Kızlar tüm bu özellikleri erkeklerden daha fazla önemli bulmuş; sadece **duygusal yönden sağlıklı ve temiz** özelliklerine her iki cins de eşit derecede vurgu yapmışlardır. Görece daha az arzu edilen bazı özellikleri (**çocuk eğitimini bilen, çekici, heteroseksüel, becerikli, benzer yaş ve dindar**) kızlar ve erkekler benzer derecede önemli bulurken, sadece üç özellik (**düzenli, tutumlu, bakire**) erkekler kızlara kıyasla daha çok vurgu yapmışlardır. Görece daha az arzu edi-

len geriye kalan özelliklerin tümünü kızlar erkeklerle kıyasla daha önemli bulmuşlardır ($p < .001$).

Burada dikkati çeken nokta potansiyel eşite olması arzu edilen özelliklerden **“fiziksel çekicilik”** maddesinin 31. sırada, **“zengin”** maddesinin ise 46. sırada çıkmış olmasıdır. Bunun yanı sıra **“ekonomik bağımsızlık”** özelliğine her iki cinsin de **“fiziksel çekicilik”** ve **“zengin”** özelliklerine kıyasla daha çok önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Potansiyel eşite bulunması arzu edilmeyen en önemli 20 özellik ise **yalancı, ilgisiz, art niyetli, sadakatsiz, gözü dışarıda, eşcinsel, zayıf karakterli, anlayışsız, şiddet kullanma eğilimi, nankör, pis, kaba, düşük zihinsel potansiyel, sinsî, suçlayıcı, itici, dar görüşlü, engelleyici, kendini kontrol edememe ve cinsel taciz eğilimi** olarak sıralanmaktadır. Potansiyel eşite bulunması arzu edilmeyen görece daha az önemli 10 özellik ise **inatçılık, batıl inanç, fiziksel zayıflık, otoriter, kıskanç, fanatik, alkol kullanmak, acelecilik, sigara kullanmak ve fakirlik** olarak sıralanmaktadır.

Tablo 2: Cinsiyetlerine Göre Üniversite Ö rencilerinin Potansiyel E te Olmasını Arzu Etmedikleri Özelliklere li kin t Testi Sonuçları

Önem Sırası	Olumsuz Özellikler	Cinsiyet	n	x	s	t	df	Sig.(2-Tailed)
1	Yalancı	Kız	731	8,7893	1,05048	4,205	1123	,000
		Erkek	394	8,4670	1,49985			
2	Igisiz	Kız	732	8,7473	1,21225	3,941	1122	,000
		Erkek	392	8,3980	1,73420			
3	Art Niyetli	Kız	732	8,6776	1,28865	3,782	1124	,000
		Erkek	394	8,3426	1,63045			
4	Sadakatsiz	Kız	732	8,6803	1,32181	3,826	1124	,000
		Erkek	394	8,3020	1,97765			
5	Gözü Dı arıda	Kız	731	8,6826	1,30980	5,785	1121	,000
		Erkek	392	8,1224	1,91249			
6	E cinsel	Kız	732	8,6626	1,46722	4,602	1122	,000
		Erkek	392	8,1429	2,30645			
7	Zayıf Karakter	Kız	732	8,7036	1,16883	7,117	1124	,000
		Erkek	394	8,0609	1,85240			
8	Anlayı sız	Kız	731	8,6047	1,26098	4,181	1123	,000
		Erkek	394	8,2335	1,67645			
9	iddet Kul. E ilimi	Kız	732	8,7049	1,29730	6,953	1123	,000
		Erkek	393	8,0229	1,97742			
10	Nankör	Kız	732	8,5464	1,37469	3,623	1123	,000
		Erkek	393	8,2010	1,77074			
11	Pis	Kız	732	8,4194	1,45533	2,178	1124	,030
		Erkek	394	8,2005	1,85968			
12	Kaba	Kız	732	8,5055	1,37148	4,964	1122	,000
		Erkek	392	8,0179	1,88470			
13	Dü . Zihin Potansi.	Kız	732	8,5464	1,35867	6,478	1124	,000
		Erkek	394	7,9061	1,92976			
14	Sinsi	Kız	731	8,4378	1,47487	3,544	1122	,000
		Erkek	393	8,0687	1,96989			
15	Suçlayıcı	Kız	729	8,5062	1,21134	6,206	1119	,000
		Erkek	392	7,9388	1,83496			
16	tici	Kız	732	8,4235	1,33290	3,921	1124	,000
		Erkek	394	8,0431	1,89432			
17	Dar Görü lü	Kız	731	8,4856	1,34704	5,985	1123	,000
		Erkek	394	7,9061	1,86812			
18	Engelleyici	Kız	731	8,4733	1,29923	5,979	1121	,000
		Erkek	392	7,9005	1,88758			
19	Ken. Kont. Edeme	Kız	732	8,4658	1,27275	6,097	1124	,000
		Erkek	394	7,9036	1,79364			
20	Cinsel Taciz E ilimi	Kız	731	8,6088	1,51255	9,000	1122	,000
		Erkek	393	7,5369	2,47318			
21	Ayırımçı	Kız	732	8,3893	1,68360	4,133	1124	,000
		Erkek	394	7,9086	2,15359			
22	Bencil	Kız	732	8,3497	1,58501	4,427	1123	,000
		Erkek	393	7,8550	2,11333			
23	Vurdumduymaz	Kız	732	8,2869	1,53293	4,094	1124	,000
		Erkek	394	7,8579	1,91687			
24	Kültürsüz	Kız	732	8,3060	1,65716	4,380	1124	,000
		Erkek	394	7,8147	2,02747			
25	Üstünlük Taslayan	Kız	732	8,2213	1,52953	3,513	1124	,000
		Erkek	394	7,8452	2,01114			
26	Tembel	Kız	729	8,1468	1,61351	2,462	1121	,014
		Erkek	394	7,8782	1,96415			

E Seçme

27	Doyumsuz	Kız	730	8,2137	1,56201	5,330	1120	,000
		Erkek	392	7,6301	2,05136			
28	Cimri	Kız	732	8,2555	1,53804	6,325	1124	,000
		Erkek	394	7,5381	2,24114			
29	Bo bo az	Kız	731	8,1327	1,72973	3,782	1121	,000
		Erkek	392	7,6913	2,09228			
30	Pornografi dü künü	Kız	731	8,3023	1,70422	7,710	1122	,000
		Erkek	393	7,3104	2,58830			
31	Kaprisli	Kız	731	8,0150	1,57760	2,402	1123	,016
		Erkek	394	7,7589	1,92353			
32	Küfürbaz	Kız	731	8,1067	1,76483	4,695	1122	,000
		Erkek	393	7,5191	2,37875			
33	Ukala	Kız	732	7,8005	1,85407	,596	1124	,552
		Erkek	394	7,7284	2,08468			
34	Savurgan	Kız	727	7,7249	1,99206	,726	1116	,468
		Erkek	391	7,6343	1,98888			
35	Kalıtısal Hasta. Olan	Kız	731	7,7839	2,05535	2,739	1123	,006
		Erkek	394	7,4112	2,38709			
36	Pisbo az	Kız	731	7,7291	2,08595	1,863	1122	,063
		Erkek	393	7,4758	2,32885			
37	Akraba	Kız	732	7,8074	2,49647	5,487	1123	,000
		Erkek	393	6,8524	3,25037			
38	A ır ı Titiz	Kız	731	7,5622	2,00271	4,438	1123	,000
		Erkek	394	6,9797	2,27042			
39	Da ınık	Kız	731	7,1683	2,14805	-1,658	1123	,098
		Erkek	394	7,3959	2,28516			
40	Anne Baba Dü künü	Kız	728	7,4698	2,00389	8,923	1120	,000
		Erkek	394	6,2513	2,48155			
41	natçı	Kız	731	7,0684	1,98990	1,391	1123	,164
		Erkek	394	6,8807	2,44085			
42	Batıl nançları Olan	Kız	731	6,8208	2,34711	-,583	1120	,560
		Erkek	391	6,9105	2,64375			
43	Fiziksel Zayıflık	Kız	729	7,3045	2,00357	9,547	1121	,000
		Erkek	394	5,9391	2,73631			
44	Otoriter	Kız	732	6,8743	2,14407	1,377	1122	,169
		Erkek	392	6,6811	2,41221			
45	Kıskanç	Kız	731	6,9056	2,07612	3,472	1123	,001
		Erkek	394	6,4264	2,43509			
46	Fanatik	Kız	730	6,8014	2,41685	2,022	1121	,043
		Erkek	393	6,4936	2,46311			
47	Alkol Kullanan	Kız	732	6,9098	2,49981	4,210	1124	,000
		Erkek	394	6,2030	3,00371			
48	Aceleci	Kız	730	5,8301	2,46872	-,031	1122	,975
		Erkek	394	5,8350	2,55339			
49	Sigara Kullanmak	Kız	731	5,5308	3,28009	-3,199	1123	,001
		Erkek	394	6,1929	3,37003			
50	Fakir	Kız	731	5,9097	2,54871	9,735	1123	,000
		Erkek	394	4,2487	3,03819			

Bu arzu edilmeyen özelliklerin önem sıralaması konusunda her iki cins de genel olarak birbirine oldukça yakın cevaplar vermişlerdir. Bununla birlikte, ço u özellikler bakımından, kızların puan ortalamalarının erkeklerinkinden manidar olarak yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Arzu edilmeyen en önemli 20 özelliğin tümünde kızların puan ortalamaları erkeklerin puan ortalamalarından manidar olarak yüksek bulunmuştur ($p < .001$). Arzu edilmeyen görece daha az önemli özellikler içerisinde sadece bir özelliğe (**sigara içmek**) erkekler kızlardan daha çok vurgu yapmışlardır. Bunun yanı sıra,

arzu edilmeyen görece daha az önemli yedi özelli e (**ukala, savurgan, pisboğaz, dağmık, inatçı, otoriter, aceleci**) ise her iki cins tarafından e it derecede vurgu yapılmı tır (p> .05).

TARTIŞMA VE YORUM

Potansiyel e te bulunması arzu edilen 50 özelli kten 43'ü üzerinde istatistiksel olarak manidar farklılıklar kaydedilmi tir. Bu 43 özelli kten sadece **düzenli, tutumlu, bakire** özelliklerine erkekler daha çok vurgu yapmı lardır. Geriye kalan 40 özelli in tümünde ise kızların puan ortalamaları erkeklerinkinden manidar olarak yüksek bulunmu tur. Bu bulgular Bacanlı'nın (2002) bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Arzu edilen yedi özelli e (**duygusal sağlık, temizlik, çocuk eğitimini bilen, çekici, heteroseksüel, benzer yaş, dindar**) ise kızlar ve erkekler e it derecede vurgu yapmı lardır. Bu sonuçlar, di er birçok çalı manın (Buss, 1987; Goodwin, 1990; Todosijevic, Ljubinkovic ve Arancic, 2003) sonuçlarının tersine e seçimi konusunda; Türk kültüründe, cinsler arasında büyük farklar oldu unu göstermektedir.

Her iki cins de arzu edilen tüm özelliklerden yüksek puan almı lardır. Arzu edilen 40'dan fazla özelli kte her iki cinsin de puan ortalamaları 7'nin üzerindedir. Puanların yüksek olması Türk kültüründe her iki cinsin de potansiyel e lerinde bulunması gereken özelli kleri son derece önemsediklerini; ancak bu özellikler konusunda genel olarak kızların erkeklere göre daha seçici ve dikkatli davrandıklarını göstermektedir. Bunun nedeni, Türk kültüründe toplumun kadına yükledi i rollerle ilgili olabilece i gibi, kadınların evlilik kurumunu daha fazla önemsediklerini ve önemsedikleri bu kurumla ilgili bazı kaygılarının da oldu unu dü ündürmektedir. Türk kültüründe evlenen bireylerin ömür boyu "iki ba bir yastıkta" evliliklerinin sürmesi beklenmektedir. Türk kültürünün geçmi inde "babanın evinden gelinli inle gittin mi, ancak kefeninle dönersin" anlayı ı vardır. Anla ı laca ı gibi, kadın bo anmı sa

gitmesi gereken yer baba evidir. Bu anlayı ın, etkisi azalmakla birlikte, hala devam etti i akla gelmektedir. Bu nedenlerle Türk kültüründe kadınların evlilikle ilgili bazı kaygılar ya adıkları ve e seçiminde erkeklere kıyasla daha seçici davrandıkları söylenebilir.

Arzu edilen özellikler önem sırasına göre incelendi inde, bu özelliklerin (**güvenilir, dürüst, kişilikli, sadakatli, sözünü tutan, sevgi potansiyeli yüksek, anlayışlı, saygılı, güçlü karakterli, değer bilen, destekleyici, duygusal yönden sağlıklı, cinsel uyumlu, temiz, paylaşımcı, kültürlü, açık görüşlü, iletişim becerisine sahip, hoşsohbet ve özverili olması**) ki iler arası ili kiler açısından önemli oldu u görünmektedir. Ayrıca, bu özelliklerin e seçiminden ziyade evlili in sürekli kılınmasında belirleyici rol oynadı ı dü ünülebilir (Buss, 1994).

Burada dikkati çeken ey, "**zeka, ekonomik bağımsızlık, zenginlik, fiziksel güçlülük**" gibi erke in para kazanma kapasitesi ve güçlülü ünü vurgulayan maddelerden hiç birinin en önemli ilk 20 madde içerisinde yer almamasıdır. "**Zeka**" maddesi listenin 24. sırasında yer alırken; "**ekonomik bağımsızlık**" maddesi 25. sırada; "**fiziksel güçlülük**" maddesi 43. sırada, "**zenginlik**" ise 46. sırada yer almı tır. Buradan hareketle, Türk kültüründe üniversite ö rencilerinin evliliklerinde e lerinin kazanma kapasitesinden önce güvenilir, dürüst, sadakatli, saygı ve anlayı a dayalı ömür boyu sürecek bir evlili i tercih ettikleri söylenebilir. Bununla birlikte, kızların çok açık olarak erkeklere kıyasla "**zeka, ekonomik bağımsızlık, zenginlik, fiziksel güçlülük**" gibi sosyal statüyü ifade eden özellikleri daha fazla önemsedikleri görülmektedir. Öte yandan "**fiziksel güçlülük**" kadınların bakı açısına göre "**fiziksel çekicilik**" ve "**seksilik**" ile ilgili olabilir. **Evrım Kuramı** açısından bakılacak olursa, kadının, toplumda rekabet edebilecek, kadının hem kendisine hem yavrusuna bakacak, ekonomik ko ulları iyi, güçlü, sosyal statüsü yüksek bir erkek tercih etmesi do aldır. Di er taraftan aynı bulgu **Sosyal Rol Kuramı** açısından de-

erlendirilirse, bu özellikler toplumun erkeğe yükledi rollerin bir sonucu olarak ortaya çıkan beklentilerdir. Yine, Türk kültüründe kadına ve erkeğe yüklenen roller dikkate alındığında, bu anan kadının açısından kendi ekonomik bağımsızlığı da ayakta kalabilmesinin en önemli koşulu olarak algılanabilir. Sonuç olarak, hem erkek hem kadın sosyal statüyü önemsemekle birlikte, erkeklere kıyasla kadınların sosyal statüyü daha fazla önemsedikleri söylenebilir.

Arzu edilen özellikler listesinde **“fiziksel çekicilik”** maddesi 31. sırada yer almaktadır. Bununla birlikte her iki cinsinde **“fiziksel çekicilik”** puan ortalamalarının yüksek olduğu ve ortalamalar arasında manidar fark olmadığı görülmektedir. **“Fiziksel çekicilik”** maddesinde cinsler arasında önemli bir farkın gözlenmemi olması ilginç bir sonuçtur ve **“fiziksel çekicilik”** maddesinde 37 ayrı kültürde cinsler arasında manidar fark bulunmuştur (Buss, 1989). Bu durumda, Evrimsel bakımdan kadının önemi “kadınların evlerinin dış görünüşüne daha az önem verirler” biçimindeki görüşle desteklenmemektedir. Türk kültüründe **“fiziksel çekicilik”** önemsenmekle birlikte, evliliğin sürekliliğini sağlayan kişisel özellikleri ve sağlıklı iletişimle ilgili maddelerin görece daha fazla önemsendiği anlaşılmaktadır. Elde edilen bu bulgular diğer bazı araştırmalarla (Buss, Shackelford, Kirkpatrick ve Larsen, 2001; Todosijevic, Ljubinkovic, ve Arancic, 2003) bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Diğer bir bulgu da, **“düzenli, tutumlu, bakirelik”** maddelerine erkeklerin daha çok vurgu yapmalarıdır. Bu, beklenen bir sonuçtur. Bu maddeler, diğer maddelerle kıyaslandığında, görece daha az önemli maddelerdir. Türk kültüründe evin temizlik ve düzeninden birinci derecede kadın sorumludur. Kocanın para kazanması, kadının ise tutumlu olması beklenmektedir. Hatta **“yuvayı dış kuş yapar”** sözü, “kadının evde tutumlu olması gerektiğini” vurgulamaktadır.

“Bakirelik” de erkeklerin potansiyellerinde olmasını arzu ettikleri görece önemli özelliklerdendir ve listenin son sırasında yer almıştır. Kadınlar ise “bakirelik” özelliğini daha az önemsemektedirler. **Sosyal Rol Kuramı** açısından bakılacak olursa, kadının **“düzenli, tutumlu, bakire”** olması Türk kültüründe kadına yüklenen sosyal rollerle ilgili olabilir. Bakireliğin, potansiyel olarak olmasını arzu edilen özellikler listesinin son sırasında yer alması çok ilginçtir. Çünkü, Türk kültüründe evlenen kız “bakire” de ilse baba evine geri gönderilmektedir. Evliliğin ilk gecesinde (gerdek gecesi) kadının “bakire” olmasının anlaşılması üzerine, Türk kültüründe silahlar sıkılır, törenler yapılır, sabah kalktığında geline kaynanası ve kayının babası tarafından takılar takılır. Bu ritüeller özellikle ülkenin kırsal kesimlerinde hala yaygın olarak sürmektedir. Bu ritüeller bakireliğin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Buna karşın üniversite öğrencilerinin bakireliğin arzu edilen 50 özellik içerisinde son sırada tercih etmemiş olmaları, üniversite eğitimi gören gençlerin toplumdaki çağdaş olmayan bazı geleneklerden, törelerden uzaklaşarak Batılı değerlere doğru yöneldiklerinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Arzu edilen özellikler listesinin son sıralarında yer alan, görece daha az önemli çıkan **“benzer politik görüş, aynı din, aynı etnik köken”** maddelerinin son sıralarda çıkmış olması Türk toplumu açısından oldukça anlamlıdır. Türk toplumu dönem dönem ideolojik, dini ve etnik temelli çatışmalar yaşamaktadır. Bu maddelerin son sıralarda çıkmış olması üniversite eğitimi görmüş kimselerin giderek etnik ve dinsel ayrımcılıktan uzaklaşmalarını dolaylı olarak göstermektedir. Buna karşın, kızların **“benzer politik görüş, aynı din, aynı etnik köken”** maddelerinde erkeklere kıyasla daha duyarlı oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum kadınların evliliklerinde çatışmaları ayacaklarına veya evliliklerinin sona ereceğini inkar etmeye ya adıkları kaygıyı da vurgulamaktadır.

Potansiyel e te bulunması arzu edilmeyen 50 özellikten 42'sine kızlar daha çok vurgu yapmışlardır. Her iki cins de bu tür özellikleri önemli olarak değerlendirirse de erkekler potansiyel bir e te görülebilecek bu olumsuz yönleri hoş görmeye daha yatkındır. Dolayısıyla Türk kültüründe erkeklere kıyasla, kızların e seçerken sağlıklı aile ilişkileri ve evliliğin devamını sağlayacak özelliklere daha çok önem verdikleri bir kez daha anlaşılmaktadır. Bu bulgular aynı zamanda kadınların evliliği ve ilişkileri daha çok kaygıya adıklarını da vurgulamaktadır. Bu kanıtlar Sosyal Rol Kuramını görece daha fazla desteklemektedir.

Dikkati çeken bir nokta ise **“fakirlik”** maddesinin en son sırada çıkmış olmasıdır. Bununla birlikte kızların erkeklere kıyasla fakirliği daha çok önemsedikleri görülmektedir. Bu bulgu imdiye kadar diğer araştırmalardan elde edilen bulgularla da tutarlı görünmektedir. Arzu edilmeyen görece daha az önemli özellikler içerisinde sadece bir özelliği (sigara içmek) erkekler kızlardan daha çok vurgu yapmışlardır. Çünkü kadın çocuk doğuramazdır. Sigara içmesi doğacak çocuğun sağlıklı olmasını da olumsuz etkileyecektir. Üstelik Türk toplumunda kadının sigara içmesi pek hoş karşılanmaz, içerse bile sınırlı ortamlarda içmesi beklenir. Oysa erkekler için böyle bir sınırlama bulunmamaktadır.

Arzu edilmeyen özellikler listenin 43. sırasında yer alan **“fiziksel zayıflık”** maddesi görece daha az önemli olmakla birlikte, kadınlar tarafından daha önemli bulunmuştur. **“Fiziksel zayıflık”** maddesinin kadınlar tarafından daha önemli bulunması, erkeğin güçlü olması, dolayısıyla toplumda rekabet edemeyeceği anlamına gelebilir. Bu bulgu, Evrim Kuramı'nı destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra, arzu edilmeyen görece daha az önemli yedi özelliği (ukala, savurgan, pisboğaz, dağınık, inatçı, otoriter, aceleci) ise her iki cins tarafından eşit derecede vurgu yapılmıştır ($p > .05$).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Potansiyel e te bulunması arzu edilen 50 özellikten 43'ü üzerinde istatistiksel olarak manidar farklar kaydedilmiştir. Bu 43 özellikten sadece üç maddeye (**düzenli, tutumlu, bakire**) erkekler daha çok vurgu yapmışlardır. Geriye kalan 40 özelliğin tümünde ise kızların puan ortalamaları erkeklerinkinden manidar olarak yüksek bulunmuştur. Arzu edilen yedi özelliği (duygusal sağlık, temizlik, çocuk eğitimini bilen, çekici, heteroseksüel, benzer yaş, dindar) kızlar ve erkekler eşit derecede vurgu yapmışlardır. Ham puanlar üzerinden bakıldığında cinsiyete göre ortalamalar arasında çok belirgin farklar ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar, imdiye kadar yapılan çalışmaları tersine, e seçimi yapılırken, Türk kültüründe, cinsler arasında büyük farklar olduğunu göstermektedir.

Her iki cins de arzu edilen tüm özelliklerden yüksek puan almışlardır. Puanların yüksek olması Türk kültüründe her iki cinsin de potansiyel e lerinde bulunması gereken özellikleri son derece önemsediklerini; ancak bu özellikler konusunda genel olarak kızların erkeklere göre daha seçici davrandıklarını göstermektedir. Her iki cinsin de tüm özellikleri, ilişkiler arası ilişkiler ve e seçiminden ziyade, evliliğin devamı için önemsedikleri anlaşılmaktadır. Türk kültüründe üniversite öğrencilerinin evliliklerinde e lerinin kazanma kapasitesinden önce güvenilir, dürüst, sadakatli, saygı ve anlayışa dayalı bir evliliği tercih ettikleri söylenebilir.

Erkeğin para kazanma kapasitesi ve güçlülüğünü vurgulayan maddelerden hiçbiri en önemli 20 madde içerisinde yer almamıştır. Bununla birlikte kızların çok açık olarak erkeklere kıyasla **“zeka, ekonomik bağımsızlık, zenginlik, fiziksel güçlülük”** maddelerini daha fazla önemsedikleri görülmektedir. Bununla birlikte her iki cinsin de **“fiziksel çekicilik”** özelliğini aynı derecede önemli bulduğunu görülmüştür. Diğer bir sonuçta, **“düzenli, tutumlu, bakirelik”** maddelerine erkek-

lerin daha çok vurgu yapılmamalıdır. “Bakirelik” de erkeklerin potansiyelinde olmayan özelliklerdir ve “bakirelik” özelliğini daha az önemsemektedirler. “benzer politik görüşü aynı din, aynı etnik köken” maddelerinde erkeklere yaşla daha duyuldukları anlaşılabilir. Bu durum kadınların evlilik yaşıyla ilgili olarak da vurgulamaktadır.

Potansiyel olarak bulunması arzu edilmeyen 50 özellikten 42’sine kadınlar daha çok vurgu yapmaktadır. Bu sonuç, kadınların evlilik yaşlarında karşılaşılan olumsuz durumlarla başa çıkamama kaygılarının bir kez daha vurgulamaktadır. Her iki cins de bu tür özellikleri önemli olarak değerlendirirse de erkekler potansiyel bir şekilde görülebilecek bu olumsuz yönleri görece daha az önemsemektedirler.

Bu çalışmadan hem Evrim Kuramı hem Sosyal Rol Kuramı destekleyici sonuçlar elde edilmiştir. Ancak elde edilen sonuçlar, görece, Sosyal Rol Kuramı daha çok desteklemektedir. Her iki kuram destekleyici yeni çalışmalar elde edebilmek için, farklı kültürlerde, gruplarda seçme kriterlerinin incelenmesi yararlı olabilir. Özellikle Türkiye gibi hem Batı hem de Batı değerleri benimsemiş Doğu ile Batı arasında her bakımdan bir köprü görevi olan bir toplumda farklı grupların eş seçme kriterlerinin incelenmesi anlamlı olabilir. Bu kapsamda, üniversite birinci sınıf öğrencileri ile son sınıf öğrencilerinin eş seçme kriterleri karşılaştırılabilir. Yine, üniversite gençleri ile ilköğretim veya lise mezunu, çoluk ve çukur gençlerin eş seçme kriterleri karşılaştırılarak incelenebilir ve bu grupların cinsiyete göre seçme kriterlerindeki değişimler belirlenebilir.

KAYNAKLAR

- Bacanlı H. (2002). Psikolojik Kavram Analizi. Nobel Yayınları Ankara.
- Brehm, S. S. (1992). Intimate Relationships (second edition). New York: McGraw-Hill Series Inc.
- Buss, D. M. (1987). Mate selection criteria: An evolutionary perspective. In: Crawford, C., Smith, and D. Krebs, D. (Eds.). Sociobiology and Psychology: Ideas, issues and applications. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Buss, D. M. (1989). Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. Behavioral and Brain Sciences, 12: 1-49.
- Buss, D. M. (1994). The Evolution of Desire: Strategies of Human Mating. New York: Basic Books.
- Buss, D. M. (1998). Psychological sex differences: Origins through sexual selection. In: Clinchy, B. M. and Norem, J. K. (Eds.). The Gender and Psychology Reader. New York: New York University Press.
- Buss, D. M. ve Barnes, M. (1986). Preferences in human mate selection. Journal of Personality and Social Psychology, 50: 559-570.
- Buss, D. M. ve Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. Psychological Review, 100: 204-232.
- Buss, D. M., Abbott, M., Angleitner, A., Asherian, A., Biaggio, A., Blanco-Villasenor, A. ve ark. (1990). International preferences in selecting mates: A study of 37 cultures. Journal of Cross Cultural Psychology, 21, 5-47.

- Buss, D. M., Shackelford, T. K., Kirkpatrick, L. A., ve Larsen, R. J. (2001). A half century of mate preferences: The cultural evolution of values. *Journal of Marriage and the Family*, 63: 491-502.
- Darwin, C. (1859). *On the origin of the species by means of natural selection, or, preservation of favoured races in the struggle for life*. London: Murray.
- Darwin, C. (1871). *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex*. London: John Murray
- Doosje, B., Rojahn, K., ve Fischer, A. (1999). Partner preferences as a function of gender, age, political orientation and level of education. *Sex Roles*, 40 (1/2), 1999.
- Eagly, A. (1987). *Sex differences in social behavior: A social role interpretation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Eagly, A. H., ve Wood, W. (1999). The origins of sex differences in human behavior: Evolved dispositions versus social roles. *American Psychologist*, 54: 408-423.
- Goodwin, R. (1990). Sex differences among partner preferences: Are the sexes really very similar? *Sex Roles*, 23: 501-513.
- Jackson, L. A. (1992). *Physical Appearance and Gender: Sociobiological and sociocultural perspectives*. Albany: State University of New York Press.
- Kenrick, D. T. ve Trost, M. R. (1993). The evolutionary perspective. In A. E. Beall, & R. J. Sternberg (eds.), *The psychology of gender*. New York: Guilford Press.
- Lauer, R.H. ve Lauer, J.C. (1997). *Marriage and Family. USA: The Quest for Intimacy*. Times Mirror Higher Education Group.
- Özgüven, . E. (1994). Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçmeye ilişkin tercihleri. 1. Aile Kurultayı kitabı, s: 203-213, Ankara.
- Symons, D. (1979). *The Evolution of Human Sexuality*. New York: Oxford University Press.
- Todosijevic, B., Ljubinkovic, S. ve Arancic, A. (2003). Mate selection criteria: A trait desirability assessment study of sex differences in Serbia. *Evolutionary Psychology*, 1: 116-126.
- Townsend, J. M. ve Levy, G. D. (1990). Effects of potential partners' physical attractiveness and socioeconomic status on sexuality and partner selection. *Archives of Sexual Behavior*, 19: 149-164.
- Warren, N.C. (1999). *How to know if someone is worth pursuing in two dates or less*. Nashville; Thomas Nelson Publishers.
- Yıldırım, . (1992). *Evli Bireylerin Uyum Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

SUMMARY

PARTNER SELECTION AMONG COLLEGE STUDENTS

İbrahim Yıldırım

The primary purpose of this study was to investigate gender differences in criteria for partner selection. In addition, it aimed at investigating the degree of applicability of two theoretical approaches (evolutionary perspective, and social role theory) to the Turkish culture. There is a lack of studies with Muslim populations in the current literature. Thus, a third effort of the study was to contribute to the enrichment of literature on partner selection.

Partner selection is a critical decision making which has implications for one's status in the society, life style and future. In this study, the term partner selection is used to refer to one's choosing of a spouse. By deciding on a person to marry to, an individual makes a decision about whom to live with, have kids with, and whom to continue his or her personal growth with.

Since Darwin (1871) who was the first to propose models of partner selection, there have been many who have attempted to examine the complex processes of selection of a spouse (Buss & Barnes, 1986; Buss, Abbott, Angleitner, Asherian, Biaggio, Blanco-Villasenor, et al., 1990; Feingold, 1992; Doosje, Rojahn & Fischer, 1999; Todosijevec, Ljubinkovic, & Arancic, 2003). These researchers offered theories of criteria with which males and females choose marital partners. Particularly, the last 25 years have witnessed a great deal of studies. One common finding of most of these studies, which were done with individuals from Western cultures, is that they emphasize the importance of similarities between potential partners (Buss, Abbott, Angleitner, Asherian, Biaggio, Blanco-Villasenor, et al., 1990). In addition, a common discrepancy between males and females has been about socioeconomic

status and physical attractiveness. Namely, while females care a great deal about a potential spouse's economic and social standing, males give far more priority to physical attractiveness. (Buss, 1998, 1989; Townsend & Levy, 1990; Buss & Schmitt, 1993; Todosijevec, Ljubimkovic & Arancic, 2003). In fact, both genders seem to consider socioeconomic status and physical attractiveness as important criteria in partner selection. However, the degree to which they emphasize each of these qualities differ (Buss, 1987). These gender differences have been confirmed in cross-cultural studies (Buss, 1994, 1989). Along with the work focusing on gender differences, there have been studies that found variations in criteria for partner selection according to age, educational level, political orientation (Doosje, Rojahn & Fischer, 1999). The most essential discussion and inquiry in research on partner selection focuses on what to attribute gender differences to (Doosje, Rojahn & Fischer, 1999; Todosijevec, Ljubinkovic, & Arancic, 2003). There are two major camps in this discussion; (1) the Evolutionary Perspective, and (2) the Social Role Theory. According to the evolutionary perspective, the most important drive in partner selection is the potential for reproductive success. On the other hand, the social role theory basis partner selection on the differing role acquired by males and females through gendered socialization. Yet, both approaches emphasize female preference for material resources and male preference for physical attractiveness. However, each approach differs in how they explain these preferences. The evolutionary perspective views gender as the determining factor, whereas the social role theory

attributes these differences to the differing social roles societies assign to males and females.

METHOD

This study was conducted with students attending to Hacettepe University, Ankara Turkey during the academic year of 2003-2004. The participants were seniors majoring in fields of health, physical, and social sciences. As mentioned above, the rationale for choosing seniors was due to the fact that the Turkish culture encourages marriage after graduation. A total of 1126 students participated. Of those, 732 were females (65%) and 394 were males (35%). Their ages ranged from 21 to 28, with a mean age of 21.8. All of them were single (unmarried). All the participants indicated that they intended to get married. Students with no plans of marriage were not included in the study. All the respondents voluntarily participated in the study. The emerging list consisted of 100 characteristics; 50 desirable and 50 undesirable. For the emerging lists a 9-10 point Likert scale was determined. A 10-point Likert scale was used for the positive characteristics. Respondents were asked to rank each characteristic from 1 to 10 (1= Not desirable at all; 10= Very desirable). For the negative characteristics a 9-point Likert scale was used (responses were to range from 1= May be Acceptable; to 9= Absolutely not Acceptable).

RESULTS

There were statistically significant differences between males and females on 43 of the 50 desirable attributes. On only 3 of these qualities males scored higher than females (**tidy, prudential, virginity**). On the rest of 40 items female scores were higher. No significant gender differences were found regarding 7 of the items on this list (**emotional health, cleanness, knowledge in child-rearing, physical attractiveness, heterosexuality, similar age, and religious**). There were considerable differences in raw scores of males and females. Unlike previous research findings, these

results indicate considerable gender differences in partner selection behavior of Turkish college students.

Both males and females had high scores on all the desirable characteristics. High scores could be indicative of the high importance Turkish people attribute to marriage. Furthermore, females do seem to be highly more meticulous than their male counterparts in their partner selection. Both genders seem to be more concerned about characteristics that will foster a long lasting marriage. Turkish college students seem to care about reliability, honesty, respectfulness, and understanding in marital partners more so than they do for his or her financial prospect.

Items indicative of males' potential for material resources were not ranked among the most desirable 20 attributes. On the other hand, females did score higher on items such as "**intelligence, economic independence, wealthy, and physical strength.**" Sexes did not differ on preferences of "**physical attractiveness.**" Male scores were higher on "**tidy, prudential, and virginity,**" whereas, female scores were higher on "**similar political view, same religion, and same ethnic background.**" These findings point to females' fears and concerns about the destiny of a marriage.

Females scored higher than males on 42 of the 50 undesirable attributes. Although male scores were also high, the stronger emphasis of females on these qualities could be interpreted as males' willingness to be more tolerant about certain undesirable qualities.

The results of this study supported both the evolutionary and social role theories. However, they seem to emphasize the social role theory more strongly. More research with various cultures is needed to further test the applicability of these two approaches. Similarly, these findings could be tested with samples of junior year college students, and those in earlier educational levels in order to test for changes over time. Moreover, comparisons could be made with samples of married, unemployed, high school graduates, and employed persons.